

Tóth István:
Ady a csizmaszárban.
Avagy az élet apró örömei

Magyar Napló Kiadó Kft.
Budapest, 2022,
76 oldal

Irodalomba zárt történelem. Talán így is jellemezhetnénk a művet, amit a szerző nyújt felénk őszintén, pátosztól mentesen, minden szépítő körülményt nélkülözve, életből merített cselekedeteire visszatekintve. Irodalom, mert nem tekinti fontosnak a dátumok és események meghatározható, pontos adathalmazát, mégis különleges történelmi értékkel bír. Szabályok közé szorított leírások helyett megkapjuk az életet, amiből megérezhetjük a történelmet. A racionális történelemírás helyett a lélek húrjait pengeti a könyv írója – az önmagáét úgy, hogy érezzük a miénket.

A könyv címe egy megtörtént eseményt takar, és mégis, átvitt értelemben, pontosan tükrözi a tartalmat. A daliás időkben a legények bálba indulás előtt – biztos, ami biztos – csizmaszárba rejtették a bicskát. Egy ifjú értelmiséginek hogyan lehet esélye egy zsarnoki világ sötétsége elleni küzdelemben? Mondjuk, egy csizmaszárba rejtett Adyval. Nem lehetünk hűtlenek verseinkhez. Ez az értelmiségi küzdelem az emberi sötétség ellen végigkövethető a könyvben.

Különleges, fanyar humorral teszi ezt a szerző. Mint ahogyan a Rejtő-könyveknél megesik, nyilvános helyeken óvatosan kell olvasni, nehogy időnként az ember hangosan felnevessen. A történetek azonban nem a fantázia szülöttei, hanem valódiak, megtörténtek, és ezek közül jónéhány a diktatúra éveiben. Hogy lehet a lélekölő diktatúrán nevetni? A diktatúrát mindenki komolyan veszi, néha halálosan. Viccelni is csak szabályozottan, engedéllyel lehet. A humort azonban nem lehet megbüntetni – igaz, a képviselőit igen. A szabályozatlan humor nagy fegyver. Nevetségessé teszi az erőszakkal kikényszerített tekintély komolyságát. Képes rést ütni a diktatúra falán.

Ezt a fanyar humort az élet tárja elénk, és a szerző megfigyelésein alapszik. Önéletírás, ami élettörténetekből áll, de nem életrajz. Attól könnyedebb, egyszerűbb, igazabb. A könyv írója látja, megérti, elemzi a mindennapi eseményeket, és jobb napokra elteszi. Amikor történelmi pillanatok él meg az ember, akkor nem a történelmin van a hangsúly, hanem

azon, hogy az ember képes legyen a megpróbáltatásokat valamilyen méltósággal elviselni. Önmagának is próbálja magyarázni a cselekedetek helyességét. És amikor nem látja a kiutat a reménytelen helyzetből, akkor kineveti a sorsot. Meg aztán utólag is lehet nevetni az adott pillanat egyáltalán nem humoros jelenetein.

Sajátságos sorsot élt meg a Kárpát-medencei magyar ember az elmúlt száz év során, hátha az még egy kis kárpátaljai életviszonnal is fűszerezve volt. Természetesen, minden ember sorsa sajátos. A könyv írójának egyes történetei nagyon közel állnak hozzánk, és keressük emlékeinkben a magunk által megélt hasonló helyzeteket (ha az olvasó már abban a korban van), máskor meg betekintünk a kulisszák mögé, és rácsodálkozunk életének elének tárt egyedi pillanataira.

Élettörténetével azonosulva ismerősként jelenik meg a büntetésként kiróható, vagy átnevelő intézménynek betudható katonaság, a könyveit rejtegető besorozott, az értetlenkedő katonatársak nemzetiségi hovatartozás és a katonai jelenlét miatt, az egyetemi évek küzdelmei. Közben, a történetek elbeszéléseiben megjelennek azok a finom, pontos meghatározások, amelyek annyira jellemzőek a magyar életre: a folytonosság tartós hiánya (vagy ahogyan egy másik könyvének a címében jelenik meg: A folytonosság újjáteremtése); üvegajtó választotta el a két világot; a szakmai siker és az erkölcs nem találkozott; az élet szép és szörnyű; haladni kell a korrallal, avagy szemesnek áll a világ. Megannyi találó jellemzés, ami arra utal, hogy az embert környező változó időt a könyv írója nemcsak megélte, de megértette.

A szerző diplomáciai tevékenysége a szövegek megfogalmazásában is érződik. Sehol sem tesz gúnyos, bántó megjegyzéseket, inkább finom kritika vagy szelíd irónia jellemzi egyes történeteit. Egyszer azonban előkerül Ady a csizmaszárból! Az író úgy vezeti fel: „Nem pízsi beszéd, annyi biztos.” A szerző ezen kívül a könyvében mindenütt finoman vezeti rá mondanivalójának lényegére az olvasót, mintha egészen másról írna.

A történetek szép ívben haladnak az elejétől a végéig. Utazással kezdődik, utazással végződik, és közben is többször utazik az író. Az élettörténetek is valójában egy nagy, földi utazásról szólnak. És mettől meddig tart a könyvbéli utazás? A világra eszmélő kezdeti megismeréstől az imádságig – vagy a felismerésig. Valaki mindig vigyáz ránk!

A könyv végére jutva mégis kétely fogott el: érthető lesz-e azok számára, akik nem éltek meg hasonló helyzeteket? Amikor határon túli magyar politikus gondolja, hogy a kárpátaljai magyarság az anyaország bizonyos diplomáciai konfliktusainak okozója. Nem érti a magyar a magyart, mert túlságosan különböznek az életkörülményeink. Mit mond a fiatal generáció, akik eleve más viszonyok közé születtek? Talán történelmi tanmesének tartják majd az egészet?

De a megismerés tanulható.

Ahogy a Családi körben az apa mondta: „Nem mese az gyermek.” Nem bizony, hanem az élet rajzolta a maga szép, kacskaringós betűivel. Az író pedig a sors tollát fogta a kezébe.

Braun László